

A SELYEMKENDŐ.

Hűvösödésbe hajló, őszei éjszaka volt.

A teli hold kövér, ezüstös pofája gögösen básméskodott a mélykék égen, míg el nem fátyolozták a feketélő felhőrongyok, melyeket alacsony pászmákban hajtott maga előtt a napnyugat felől borzázó szél.

A szétszórt kis tanyaházak összehúzott nyakkal lapultak a letarolt, sötétlő földeken, — a lombjukvesztett akácfák kusza gallyai sóhajtozva feketültek az ég felé. Csend volt. Egymásnak felelgetve, csak néha-néha üvöltöttek fel rekedten a kutyák a téres messzeségeken.

A széles tarlók haldokló avarán négy lovasember kocogott az éjszakában. Kettejük mellett egy-egy vezetéklő igyekezett. Néma csendben haladtak, csak a lovak prüszköltek vagy röhögtek fel olykor-olykor, mikor véletlenül túlközel nyomultak egymáshoz.

A lovasemberek fején kis pörgekalap ült, széles törzsüket panyókára vetett fekete szűr takarta, mely alól, a jobb váll felett, dupla-puska csöve villant a fel-feltünedező holdsugarban.

Szegénylegények...

A felhőrongyok erőre kaptak. Az előörsöt sűrűsödő derékhad követte és a holdtányér fénye már csak derengve szűrődött át a vas-tag égi függönyön. Lesötétedett.

A jobb-széli lovas csendes szóval mondta:

— Ügyeközzünk, legényök...

Egy-egy kemény szorítás a csizmaszárral, egy-egy halk csetentés a vezetékllovaknak és a hat paripa gyors ügetésbe csapott.

Jó darabot lovagoltak be hangtalanul, mikor az egyik szegénylegény megszólalt:

— Tünedőzik mán a magányos nyárfa...

Odaértek. A nyárfa alatt lecsendesítettek, megálltak. A jobb-széli lovas a jó hajításnyira sötétlő tanya felé nézett és halk, kemény szóval intézkedett.

— Té, Imre, a Mihájjal lémész balfelé, megkerülöd a szőlőt. Én a Janival léhaladok a sömjék szélén, osztán a hátsó kapunál találkozunk.

A csoport szétvált. Csendes lépésben nyomultak előre a néma, fekete éjszakában. A kezek sűrűn szántottak végig a lovak sörényén, — az okos betyárló már tudta erről, hogy csöndben illik maradni. Szusszanás sem hallatszott, még a paták is óvatosabban surrantak a száradt fűvön.

A tanya örök-éber kuvaszai mégis felneszeltek. Mire a két csoport a hátsó kapunál találkozott, már ugatástól zengett a környék s a kutyák tájékozva marták a deszkakerítést meg a kapu bálványfáit.

A hat ló állt mozdulatlanul s a négy lovas felmeredve, kutató szemmel figyelte az alvó tanyát.

Az udvar mélyéből egyszerre mély férfihang zúgott át a fekete éjszakán, túlharsogva az éktelen ugatást:

— Héj! Ki jár itt héj?!

A vezérlovas felállt a kengyelben és visszahujjántott:

— Héj! Ferenc bácsi, kend az? Én vagyok: Sándor!

A neszező vén paraszt, a béresgazda erre a szóra megindult a kapu felé. Elhurrogta a kutyákat, az egyik akadékoskodót jól oldalba 'suhintotta a vasvella-nyéllel, aztán lebillentette a fakilincset. Ott állt a betyárok előtt:

— Adj Isten. No mi járatba'?

A vezér, aki Sándornak nevezte magát, most leszállt a nyeregből és felparolázott.

— Adj Isten. Életért gyöttünk. Köccse föl kend az árendást.

Az öreg szó nélkül megfordult, megkerülte a házat, felment az ámbitusra. A betyár követte. Ott az öreg bezörgetett az egyik ablakon:

— Téns úr...!

Remegő fojtott hang válaszolt:

— Mi az?

— Itt vannak a Sándorék. Gyüttek a kommencióért.

Bent a szobában felvilágolt a gyertyafény, kisvártatva zörgött a keresztvas és megnyílt az ajtó. Tél-túl felöltözve, gyertyával a kezben megjelent az ajtókeretben egy őszeshajú, keleties vonású férfi. Az árendás.

Sándor tisztességtudóan megemelte a kalapot:

— Jó estét adjon Isten.

— Jó estét, Sándor fiam. Már azt hittem, valami rosszféle kapcabetyárok ólálkodnak a tanya körül. No, kerüljön beljebb. A feleségem is megnyugszik, ha hallja a maga hangját. Nagyon megijedt szegény...

A betyár belépett a szobába. Odajárult a kissé megnyitott szomszédajtóhoz és suttogva beszólt:

— Csak tesszen nyugodtan aludni, ifiasszony, az ifiúrral majd eligazítjuk a sort. No, jócskát kívánok. — Azzal csendesén behuzta az ajtót: — Hogy a gyerekek föl né érözzenek a járás-kelésre, — mondta mosolyogva az árendás felé.

Az őszhajú ifiúr (mert ebben az időben ez volt a titulusa minden jobbfejta zsidóembernek, még ha aggastyán volt is) a vállára kerített egy köpönyeget és leakasztotta a szemöldökfáról a kulscsomót:

— Mehetünk...

Kint a magtárban, meg a kamrában elintéződött a kommenció sora. A zsákok megteltek liszttel, kásával, a zacskók mákkal, babbal, tarhonyával, — egy-két sonka, oldalszalonna is leakasztódott. Ferencbácsi még tünődött, hogy nem felejtődött-e el valami, aztán ki mondta a szenteniciát:

— Kész vagyunk.

A két fiatalabb betyár kihordta és felmálházta a vezetékllovakra az életet. Indulhattak.

Sándor most az árendáshoz lépett:

— Egy kérésöm lönne még az ifiúrhoz, ha mög nem sértöm. Az Annus röttentő mód mögkévánt egy virágos sejömkendőt, nézze, né sajnáljon túllem húsz forintot, vönnék néki mellé még egy pár takaros kis csizmát is a halasi vásáron...

Az ifiúr szíve megremegett. Még hogy pénzt is? Nem. Azt aztán már nem. Panaszkodóra fogta a dolgot:

— Húsz forintot? Te jóságos Isten az égben! Honnan vegyek én annyi temérdek pénzt, édes jó Sándor fiam. A komenció, rendben van, akármilyen nehezemre is esik, de az jár. De hogy húsz forintot?! Lehetetlen, Sándor fiam, lehetetlen...

A betyár összevonta a szemöldökeit és a hangja igen komoly zengésre váltott:

— Nézze, ifiúr, né huzalkodjon velem. Maradjunk mink csak jóba' ezutánra is. Mönnyön, hozza elő a pézt, né kívánja, hogy magam keressenm mög a rejtőkhelyit.

Az árendás érezte, hogy a további ellenkezés csakugyan nem vezetne jóra, megfordult hát, visszament a házba és kis vártatva hozta a húsz forintokat.

Sándor átvette a két bankót, illetudóan megköszönte, gondosan összehajtotta, betette a lajbizsebbe, felparolázott és a kapu előtt lóra szállt. A lovak megugrottak. Pár lélekzetvételnnyire már elnyelte őket a sötétség...

... Már hasadt a hajnal, mikor egy keresztúthoz értek, amely mellett egy rozszant gémeskút szomorkodott. Sándor meghúzta a kantárt:

— No, — fordult a cimborákhoz — tük csak haladjatok hazafelé, én lénézök Alsótanya felé. Mögigértém a sejömkendőt az Annusnak...

A jobbkezek mutatóújjai a kalapszélekhez emelkedtek s a lovasok szétváltak. Sándor Dorozsma felé, Alsótanyának, a többiek a Tisza irányába...

... Világosodó reggel volt, mikor a betyár vércseszeme meszszirol különös tömeget vett észre egy üres kocsi mellett az árokszálen. Lépésbe ejtette a lovat és kezét ellenzőül a homloka elé emelte: Mi az istencsudája lehet az...? Lónyúzó cigány...?

Most már nyugodtan, érdeklődéssel léptetett az üres kocsi felé. Ott megállt. Tévedett. Nem cigány volt. Egy vén barázdásarcú, őszhajú, harcsabajúsú magyar. A kezében bicska és odatérdelve az útszélre egy döglött lovat nyúzott elmerülve, komor tekintettel. Mint egy ezeresztendő előtről itt felejtett tiszteletreméltó ágastyán: mindentudó táltos, aki titokfejtő, pogány szertartásra készül, mielőtt a feltámadó Napisten aranyrózsaszínre festgetné a jegenyék ormát...

A vén magyar bicskája nyomán ropogva hasadozott a bőr és

úgy nekifeledkezett a gyászos munkának, hogy észre sem vette a melléje faroltató betyárt. Az meg csak nézte az öregot szótlanul, lenyügözött tekintettel. Nem volt iskolázott ember, de valami tudatalatti, homályos, ködös, ősidőkbe vesző emlékezéssel pusztajáró lelke fenekén; úgy érezte, hogy az őszbajúszú magyar olyan dolgot művel, aminek láttára valami ismeretlen elfogódás fogódzik meg bent, a lajbi mögött:

— Nagysokára megszólalt:

— Adjon Isten...

A vén paraszt felemelte a tekintetét, ránézett a szegénylegényre, egyet-kettőt himbált a fejével és mélyről szakadó sóhajjal felelte:

— Mán mögadta...

— Mögdöglött?

— Láthatod, ha van szömöd...

A betyárban felágaskodott az önérzet. Nem igen szoktak neki ilyen félvállas feleletet adni. Keményen recsent a hangja:

— Tisztösségösen válaszójjon kend, hallja-é? Vagy tán nem tudja kend, kivel beszél? — És az öreg paraszt közönyös vállrándítására tompa hangsúllyal folytatta:

— Én Rózsa Sándor vagyok! ..

A vén táltos, összeszorítva fogait, előbb elnyiszálta a döglött ló csánkját és csak aztán válaszolta:

— Hát én bizon, öcsém, arrúl sé töhetök...

Rózsa Sándor nagyot nézett. Elkeseredett ember az nagyon, aki ilyen hangon beszél ilyen nevezetes találkozásnál. Megenyhülve kérdezte tovább:

— No, mire véli kend?

Az öreg felnézett ráncba szedett homokkal. Igen fátyolos volt a két vén szeme.

— Mire-é? Arra, hogy mögötte a fene mán az én korhadt életömet. Hetvennégy esztendőös vagyok. Sé fiam, sé lányom, a rajtamvalón kívül sé üngöm, sé gatyám, — csak ez a rossz kocsim, rossz lovam, Ezzel fuharoztam. Ezzel kerestem a kinyeret. Most aztán kész.

— Hát oszt' most mi lössz?

— Mögnyúzom. A bürit eladom. Az árát mögiszom még utójára, aztán a kötőfékre fölakasztom magamat. Szerbusz világ...

Vidám akart lenni a vén ember hangja, de a szíve keserves terhe mégis kinyomott két öreg könnycseppet a szeme szélére. A két könnycsepp kigördült a két vén szemből és végigfutott a ráncszántotta, barázdás arcon, bele a bozontos harcsabajúsz lelógó két szárnyába. Ott elveszett. A bicska kiesett a kézből. A vén fej lehervadva lehatnyatlott...

A betyár állt a végtelen tragédia felett mozdulatlanul, gondolatokba merülve. A szívében valami nagy-nagy megindulást érzett és gyors mozdulattal, önkéntelenül odanyúlt a jobb lajbizsebbhez, amiben a két bankó lapult. Odanyúlt, — de visszacsúszott a keze. Egy gyö-

nyörűszép, rojtos, virágos selyemkendő jutott az eszébe, amely símogatva öleli majd körül az Annus két kis nyári alma-keblét, meg egy pár rámás, harmonikás, sarkas kis csizma, amelyik zenélve tud nyikorogni harmatos, hófehér bokákra símulva...

Erre gondolt. De csak egy pillanatig. Amíg fogai közé harapta a szája szélét. Aztán vetett egyet a vastag rövid nyakán, belenyúlt a lajbizsebbe, kirántotta a két bankót és a vén ember felé nyújtotta. Valami jó megilletődés símogatta már a szívét, amikor csendes szóval megpótolta a mozdulatot:

— No, öregapám, kár úgy nekikeserődni. Messzire van még a kend fejfája. No, nézze, éhun-é húsz forint, jó szívvel adom. Vehet kend rajta különb lovat, mint ez vót. Hanem, hallja-é, amit a bűrért kap, azt csakugyan igya mög kend. De az én egészségömre! Istennek ajánlom.

És választ sem várva, odaejtette a két bankót az elrévedt vén ember elé az út porába. Aztán megkapta a szárat, megszorította a lova vékonyát és az ágaskodó állatot szinte a levegőben megfordítva, madársebesen elvágatott visszafelé, a többi cimbora után... Piros virágszirmos, fekete szűre csak úgy úszott mögötte...

Utólérte őket.

Azok nagy szemet meresztettek, mikor a vezér újra közéjük robbant. Veszélka Imrében nem is állt meg a szó:

— Hát a sejömkendő, Sándor?

— Elmönt az ára, — válaszolta csendesen a vezér — mögfótoztam vele égy szögény embör életit...

Szótlanul ügettek tovább. Nagysokára szólalt meg újra Rózsa Sándor:

— Hanem hogy most mán így esött, készüljetök... A sejömkendő szigorúan be lött ígérve... Éccaka majd átlépünk Földeákra, möglátogatjuk a Návay tekintetös urat...

(Szeged.)

Raggamby András.